

Ortaokul Öğrencilerinin Pandemi Dönemine Yönelik Zihin Haritalarının Değerlendirilmesi

Suat MERİÇ¹

Mahir KARAKUZU²

Geliş Tarihi: 27.08.2021

Kabul Tarihi: 02.12.2021

Doi: 10.47503/jirss.986955

Özet

Bu çalışmanın amacı, salgın (COVID 19) döneminde uygulanan uzaktan eğitim faaliyetlerinin ortaokul öğrencilerine etkilerini öğrenmek, ayrıca uzaktan eğitimin olumlu ve olumsuz yönlerinin tespit etmektir. Araştırma uzaktan eğitimi deneyimlemiş öğrenciler üzerinde yürütülen bir fenomenoloji (olgu bilim) araştırmasıdır. Araştırmanın çalışma grubunu tipik durum örnekleme yöntemi ile seçilen Kumluca ilçesinde yer alan bir devlet okulu oluşturmaktadır. Bu okulda bulunan 132 ortaokul öğrencisi araştırmaya katılmıştır. Araştırmada veriler öğrenciler tarafından uzaktan eğitime yönelik oluşturulan zihin haritalarıyla toplanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler içerik analizi ve betimsel analiz yöntemleri birlikte kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda, sağlık, sosyal hayat, teknoloji ve ekonomi şeklinde kategoriler belirlenmiştir. Bu zorlu sürecin ardından çocuklarımızın bilişsel, duyuşsal ve psikolojik eksikliklerini giderme konusunda hepimize ayrı ayrı görevler düşmektedir. Örneğin ailelere çocukların kaliteli zaman geçirmesini sağlamaları ve kaygı durumlarını azaltmaları gibi önerilerde de bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ortaokul öğrencileri, Pandemi, Sosyal bilgiler, Zihin haritaları.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi. Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkiye. suatmeric80@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2010-7801>

² Yüksek Lisans Öğrencisi. Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkiye. mahir135z.mk@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4911-3156>

Evaluation of Middle School Students' Mind Maps for the Pandemic Period

Received Date: 27.08.2021

Accepted Date: 02.12.2021

Doi: 10.47503/jirss.986955

Abstract

The aim of this study is to learn the effects of distance education activities applied during the epidemic (COVID 19) period on secondary school students, and also to determine the positive and negative aspects of distance education. The research is a phenomenology (phenomenology) research conducted on students who have experienced distance education. The study group of the research consists of a public school located in Kumluca district, which was selected by the typical case sampling method. 132 secondary school students in this school participated in the research. In the research, the data were collected with mind maps created by the students for distance education. The data obtained as a result of the research were analyzed by using content analysis and descriptive analysis methods together. In line with the data obtained as a result of the research, categories such as health, social life, technology and economy were determined. After this difficult process, we all have separate duties to overcome our children's cognitive, affective and psychological deficiencies. For example, suggestions were made to families such as ensuring that their children spend quality time and reducing their anxiety.

Keywords: Mind maps, Middle school students, Pandemic, Social studies.

GİRİŞ

Yaklaşık iki yıldır tüm dünyayı etkisi altına alan ve pek çok sektörü olduğu gibi eğitim sektörünü de olumsuz yönde etkileyen bir pandemi dönemi yaşamaktayız. Bu dönem, eğitim alanında ilkökul çağlarından üniversiteye kadar öğrenim gören pek çok öğrenciyi etkilemiş, onlara, belki de sadece sosyal medyadan izleyebilecekleri güncel bir olayı bizzat yaşatmıştır (Akhan, 2020). Geriye dönüp baktığımızda dünyadaki birçok ülke Covid-19 salgınına kontrol altına alabilmek için eğitim kurumlarını geçici olarak kapatmış, bu nedenle dünyadaki öğrenci nüfusunun %90'ından fazlasını bu süreçten etkilenmiştir (UNESCO, 2020). Bunun ardından hızlı bir şekilde uzaktan eğitim sistemine geçilmiş, ülkeler veri tabanları geliştirerek öğrencilere çevrimiçi hizmetler sunmaya başlamışlardır.

Türkiye'de ilk vakanın görüldüğü 11 Mart 2020 tarihinden itibaren Covid-19 salgını ve bunun doğrudan ve dolaylı etkileri bazı zorlukları beraberinde getirerek günlük yaşam rutinini kesintiye uğratmış ve bu kesinti eğitim alanında da etkisini göstermiştir. Bu süreçte, Türkiye'de okullar ilk aşamada 16 Mart 2020 tarihinden 30 Nisan 2020 tarihine kadar tatil edilmiş, ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde açık ve uzaktan eğitim uygulamaları kapsamında 3 TV Kanalı ve Eğitim Bilişim Ağı (EBA) üzerinden eğitimlerin sürdürülmesine karar verilmiştir (MEB, 2020a). Salgının etkilerinin devam etmesi nedeniyle 29 Nisan 2020 tarihinde alınan bir kararla, 31 Mayıs 2020 tarihine kadar eğitimin uzaktan sürdürüleceği, öğrencilerin sınıf geçmeleri ile ilgili olarak birinci dönem notlarının geçerli olacağı ve her koşulda üst sınıfa geçecekleri açıklanmıştır (Anadolu Ajansı, 2020). Yükseköğretimde ise 12 Mart 2020'de eğitime ara verilmiş, 23 Mart 2020 tarihinden itibaren 2019-2020 eğitim-öğretim yılı bahar döneminin tamamen açık ve uzaktan öğrenme sistemi ile sürdürülmesine karar verilmiştir (YÖK, 2020).

Uzaktan eğitim, yüz yüze eğitimin mümkün olmadığı, öğretmenler ve öğrencilerin farklı zaman ve mekânlarda bulunmalarından dolayı, derslerin işlenmesi ve öğrenmenin kolaylaştırılması için bilgi teknolojilerinin aktif bir şekilde kullanılmasına dayalı düzenlenen bir öğretim yöntemidir (Valentine, 2002). Diğer bir tanıma göre ise, öğretme ve öğrenme sürecinin büyük bir kısmında öğrenen ve öğretmenin birbirlerinden ayrı ve uzak olduğu, ders içeriğine uygun materyal ve dokümanların sıklıkla kullanıldığı ve daha bağımsız olarak yürütülen bir eğitim şekli olarak betimlenmektedir (Uşun, 2006). Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere uzaktan eğitimde en önemli nokta kaynak ve alıcının farklı ortamlarda yer alması ve bilgi teknolojilerinin aktif bir şekilde kullanılmasıdır. Uzaktan eğitim ve bilgi teknolojileri özellikle son yirmi yıldır aktif olarak kullanılmakta olup, toplumun kabul ettiği en hızlı ilerleyen çevrimiçi ve çevrimdışı teknolojiler sayesinde insanlığın tüm kültürel değerlerini etkilemekte ve değiştirmektedir (Bayrak, Aydemir ve Karaman, 2017). Bu teknolojiler özellikle Covid-19 salgını döneminde bilgi erişimini ve dağıtımını dünya nüfusunun büyük bir bölümü için kullanılabilir hale getirerek eğitim içeriğinin dijital ortamda taşınmasına ve aktarılmasına yardımcı olmuştur (Fidalgo, Thormann, Kulyk ve Lencastre, 2020).

Uzaktan eğitim Covid-19 salgını gibi olağanüstü dönemlerde yüz yüze eğitim yerine geçebilecek bir yöntem olabilir. Ancak küçük yaş gruplarında yer alan öğrencilerin bu durumdan nasıl etkilendikleri göz ardı edilmemelidir. Çocukların bilişsel, sosyal, fiziksel ve dil gelişim düzeyleri nedeniyle diğer gelişim dönemlerindeki bireylere göre Covid-19 salgını gibi kriz durumlarından ve bu kriz yaşantılarının yansımalarından daha fazla zarar görebilme ihtimalleri vardır (Lieberman, Chu, Van Horn ve Harris, 2011). Salgın ile birlikte çocukların

eğitim-öğretim faaliyetlerine çevrimiçi platformlar aracılığıyla ulaşması da bu kriz durumunun etki düzeyini arttırmaktadır. Çünkü çocuklar öğrenci rolleriyle yer aldıkları eğitim sisteminde belirli bir uyum sürecine katılmadan uzaktan eğitim faaliyetlerinde yer almak ve bu sürece destekleri olmadan uyum sağlamak zorunda kalmışlardır. Salgın öncesinde evde çocuklara verilen, okul içi öğrenmeleri destekleyici etkinlikler salgın sonrasında olmadığı için uzaktan eğitim tek başına çocukların öğrenmesini sağlayıcı bir rol üstlenmiştir. Aile içi sorumluluklar ve salgın sonrası yaşanan ekonomik güçlükler nedeniyle çocuklar bu duruma alışmakta güçlük çekmekte, öğrenme kayıpları yaşamakta ve bunların bir sonucu olarak kaygıları artmaktadır. Ayrıca sokağa çıkma kısıtlamaları nedeniyle arkadaşlarından ayrı kalan öğrenciler, akran eğitimin ve sosyal etkileşimden de mahrum kalmış ve bu durumdan olumsuz etkilenmişlerdir (Çaykuş ve Çaykuş, 2020).

Uzaktan eğitimde öğrenme sorumluluğunun öğrencilerde olması onların daha fazla desteğe ihtiyaç duyması anlamına gelmektedir. Öğrencilere verilecek desteklerde ise öğrencilerin birbirinden farklı bireysel özellikler göstermesi, onların ilgileri, yetenekleri, zekâ düzeyleri, öğrenme stilleri ve aldıkları eğitime ilişkin doyumları gibi birçok farklı özelliğin dikkate alınması gerekmektedir (Bayrak, Aydemir ve Karaman, 2017). Salgın döneminde öğrencilerin neler hissettiklerini anlayabilmek, onlara gerekli psikolojik desteği sağlayabilmek ve yaşadıkları bu olumsuz süreci bir an önce atlatabilmelerini sağlamak her eğitimci ve ebeveynin temel görevi olmalıdır. Bu amaçla öğrencilerin salgın dönemine ilişkin zihin haritalarının çıkarılması ve bunların yorumlanmasını son derece önemli buluyoruz.

Zihin haritası, not almanın renkli, görsel bir biçimidir. Hem bir kişi hem de bir grup için uygulanabilir. Merkezinde ana fikir ya da görüntü vardır. Buradan hepsi ana fikre bağlı olan dallar ayrılır. Bu dallar, ana fikre daha derin anlamlar yükleyecek konulardan oluşur. Her bir dal, daha da derinleşmek için kendi içinde farklı dallara ayrılır. Bu dallar birbiriyle bağlanırken aslında bağlanan düşüncelerdir. Zihin haritası, merkezden dışa doğru gittikçe düşüncelerinizin de aynı biçimde hareket etmesini sağlar. Bir süre sonra zihniniz açılır ve hem kendiniz hem de çevrenizdekiler için ilham kaynağı olursunuz; hayal gücünüz sınır tanımaz (Buzan, 2002).

Görüldüğü gibi zihin haritaları Tony Buzan tarafından 1960'ların sonunda bir not alma tekniği olarak geliştirilmiş fakat son yıllarda ise yaratıcılık, hatırdaki tutmayı arttırma, etkili öğrenmeyi sağlama ve öğrencilerin ön bilgilerinin ortaya çıkarılmasına yardımcı olma gibi farklı özellikleriyle de ön plana çıkan görsel araçlardır. Mueller, Johnston ve Bligh (2002) ile Wickramasinghe ve diğerleri (2008)'ne göre zihin haritası, merkez düşünceye ilişkin kavramlar ve düşünceler arasındaki ilişkilerin bir görsel sunumudur. Zihin haritaları yapısal olarak bireyin sahip olduğu görüş ve düşünceler ile bu öğelerin bireyin zihnindeki sunumunu kâğıt ortamına taşımasıdır.

Alanyazın incelendiğinde pandemi döneminde uzaktan eğitim ile ilgili yapılan çalışmalarda veri toplama aracı olarak zihin haritalarının çok fazla kullanılmadığı görülmüştür. Bizim çalışmamıza en yakın çalışma, Müjgân Bektaş ve Nurullah Karaoğulları tarafından yapılan "Ortaokul Düzeyindeki Öğrencilerin Pandemi Sürecindeki Uzaktan Eğitim ile İlgili Algılarının Metaforlar Yoluyla Belirlenmesi" adlı çalışmadır. Söz konusu çalışmada öğrencilerden uzaktan eğitim ile ilgili metaforlar geliştirmeleri istenmiştir. "Uzaktan eğitim ..... benzer, çünkü ..... "cümlesinin tamamlanması istenmiştir. Verilerin analizinde içerik

analizi kullanılmış, metaforlar olumlu, olumsuz ve nötr şeklinde sınıflandırılmıştır. Bu çalışmada ise ortaokul öğrencilerinin salgın döneminde hissettikleri olguları daha iyi anlayabilmek ve onlara yardımcı olabilmek için, öğrencilerin zihin haritalarında yer alan kavramların incelenmesi amaçlanmıştır. Bu kavramlar; eğitim, sağlık, sosyal hayat, teknoloji ve ekonomi başlıkları altında toplanmıştır. Belirtilen amaç doğrultusunda öğrencilerin pandemi sürecine yönelik olumlu ve olumsuz görüşleri incelenmiştir. Ortaya çıkan sonuçların, hem bu alanda çalışma yapacak araştırmacılara hem de salgın döneminde çocukları olumsuz etki görmüş ailelere ışık tutması amaçlanmaktadır. Ayrıca bizlere, bundan sonra yaşanabilecek yeni salgınlarda uygulanması düşünülen uzaktan eğitim faaliyetlerinin sürdürülebilirliği ile ilgili fikirler verecektir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Uzaktan eğitimi deneyimlemiş öğrenciler üzerinde yürütülen bu çalışma nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji (olgu bilim) araştırmasıdır. Fenomenoloji, derinlemesine ve ayrıntılı bir kavrayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli şekillerde karşımıza çıkan olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için fenomenoloji uygun bir araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Amaç ise bireyin bir olguya ilişkin yaşantılarını, algılarını, deneyimlerini ve olguya yüklenen anlamları ortaya çıkartmaktır (Ersoy, 2016; Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Çalışma Grubu

Bu çalışmada tipik durum örnekleme yapılmıştır. Antalya ilindeki okullar içerisinde sosyoekonomik düzey ve başarı olarak ili tipik olarak temsil edebilecek Kumluca ilçesindeki bir devlet okulu belirlenmiştir. Bu örnekleme yöntemi araştırma problemi ile ilgili olarak evrende yer alan çok sayıdaki durumdan tipik olan bir durumun belirlenerek bu örnek üzerinden bilgi toplanmasını gerektirir. Burada esas olan sıra dışı olmayan ortalama, tipik bir durumun seçilmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Seçilen okulda tüm sınıf düzeylerinde öğrenim gören 132 ortaokul öğrencisi bu çalışmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada uzaktan eğitimin öğrenciler üzerindeki etkilerini belirlemek ve olumlu ve olumsuz yönlerini tespit etmek amacıyla zihin haritaları kullanılmıştır. Zihin haritaları yazarların rehberliğinde, farklı sınıf seviyelerindeki sosyal bilgiler derslerinde, öğrenciler tarafından oluşturulmuştur. Öğrencilere güncel meseleler ile ilgili bilgi verildikten sonra salgın dönemi sosyal bilgiler dersi küresel bağlantılar öğrenme alanıyla ilişkilendirilmiş ve onlardan bu konu ile ilgili zihin haritaları hazırlamaları istenmiştir.

Zihin haritalarının geleneksel notlardan belirgin farklılıkları vardır. Zihin haritasında merkezden çevreye yayılan yapının yanında, her bir dal üzerindeki not, bir anahtar kelimedden oluşturulur. Bir deyim ya da cümle değildir. Tek bir sözcüğün kullanımı düşünceleri özetler. Önemli fikirler, konu dışı kelimeler arasında gözümüzden kaçmaz. Bir başka farklılık şekillerin kullanılmasıdır. Zihin haritasının merkezinde her zaman bir şekil olmalıdır. Çünkü bir resim bin kelime değerindedir (Ede, 2012). Benzer şekilde dalların kalınlıklarındaki

farklılıklar ve uyumlu kelimeler birlikteliği kuvvetlendirir. Diğer farklılık renklerin kullanılmasıdır. Geleneksel notlar tek renklidir. Bu sebepten yaratıcı zihin haritalarında renklerin kullanımı önemli bir yer tutar. Bilhassa zihin haritasında her bir kategori için ayrı bir renk kullanmak organizasyonu sağlamayı kolaylaştırır.

Zihin haritalarının yapımı son derece kolay ve doğaldır. Buzan (2002), zihin haritası oluşturmak için; “Çizgisiz bir kâğıt, Renkli kalemler, Beynin ve Hayal gücünün yeterli olduğunu” ifade etmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırmacı veri toplama aşamasını etkin bir şekilde sürdürmüştür. Öğrencilere gerekli açıklamaları yapmış ve öğrencilerin sorularını cevaplamıştır. Veri toplama aşamasının sonucunda 132 kişilik çalışma grubunda toplanan 11 zihin haritasının boş olduğu belirlenmiş ve 121 zihin haritasıyla çalışmaya devam edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırma sonucunda elde edilen veriler içerik analizi ve betimsel analiz yöntemleri birlikte kullanılarak analiz edilmiştir. İçerik analizi için ilk olarak zihin haritaları ayrıntılı incelenmiş ve açık kodlama yapılmıştır. İkinci olarak kodlar bir araya getirilip kategoriler oluşturulmuştur (Merriam, 2013). Betimsel analiz için veriler ile bir çerçeve oluşturulmuş ve verilerin atanacağı kategoriler belirlenmiştir. Verilerin frekansları verilmiş ve gerektiğinde doğrudan alıntılarla sunulmuştur. Verilerin yorumlanması için belirlenen kategoriler literatür desteği ile açıklanmıştır.

BULGULAR

1. Ortaöğretim Öğrencilerinin Pandemi Sürecinin Olumlu Yönlerine İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular

Tablo 1.

Pandemi Sürecinin Olumlu Yönleri

	Olumlu	f
Eğitim	Ders çalışmaya zaman ayırma	25
	Kitap okumaya zaman ayırma	14
	Okulun öneminin anlaşılması	8
	Öğretmenin öneminin artması	7
	Sınavlara hazırlık	5
	Online eğitimin kolaylığı	4
	Toplam	63
Sağlık	Temizliğin öneminin anlaşılması	31
	Sağlığın değerinin anlaşılması	21
	Hastalık ihtimalinin azalması	6
	Sağlıklı beslenme	3
	Sağlık çalışanlarının öneminin anlaşılması	1
	Toplam	62

Sosyal hayat	Aileyle vakit geçirme	71
	Kendine zaman ayırma	31
	Çevre sorunlarının azalması	22
	Hobiler edinme	18
	Dinlenebilme	12
	Sevdiklerinin değerinin anlaşılması	9
	Ev içi aktivite	6
	Güvenlik sorununun azalması	2
	Toplumsal birlikteliğin artması	1
	Özgürlüğün değerinin anlaşılması	1
	Savaşların olmaması	1
Toplam	174	
Teknoloji	Teknolojinin öneminin anlaşılması	7
	Bilimsel gelişmeler	2
	Dijital iletişimin artması	2
	Toplam	11
Ekonomi	Eğitim masraflarının azalması	1
	Toplam	1

Tablo 1’de yer alan pandemi sürecinin olumlu yönlerine ilişkin görüş belirten ortaöğretim öğrencilerinin ifadeleri incelendiğinde; öğrencilerin görüşlerinin “eğitim”, “sağlık”, “sosyal hayat”, “teknoloji”, “ekonomi” temaları etrafında toplandığı söylenebilir. Eğitim teması altında görüş belirten öğrencilerin ifadelerinin “ders çalışmaya zaman ayırma” da toplandığını ifade etmek mümkündür. Öğrencilerden sağlık teması altında görüş belirtenlerin ifadelerinin “temizliğin öneminin anlaşılması”nda sıklıkla toplandığı ifade edilebilir. Sosyal hayat teması etrafında görüş belirten öğrencilerin ifadelerinin “aileyle vakit geçirme” etrafında olduğu söylenebilir. Teknoloji teması etrafında görüş belirten öğrencilerin görüşlerinin “teknolojinin öneminin anlaşılması”nda toplandığı ifade edilebilir. Ekonomi teması altında görüş belirten öğrencilerinin “eğitim masraflarının azalması” ifadesini belirttiklerini söylemek mümkündür. Ekonomi teması öğrencilerin belirtmiş oldukları diğer temalardan farklı olmak üzere söylenme sıklığının daha düşük olduğu ifade edilebilir. Bulgular genel olarak değerlendirildiğinde ise, ortaöğretim öğrencilerinin pandemi sürecinin olumlu etkileri hususunda görüşlerinin belirleyici tema olarak sıklıkla “sosyal hayat” teması etrafında, “aileyle vakit geçirme” ifadesi altında toplandığını söylemek mümkündür. Öğrencilerden bazılarının görüşleri şu şekildedir:

“Dersleri daha fazla tekrarlamaya vaktimiz oldu, ailemle daha fazla zaman geçirdim, bazı şeylerin kıymetini anladım. Okuldaki işlediğimiz dersleri ve arkadaşlarla geçirdiğim vakitler gibi” (KÖ, 14).

“Daha fazla ailemle vakit geçirmek, daha fazla ders çalışmak. Okulumuzun ne kadar önemli olduğunu öğrendim. Kitap okumaya daha fazla vakit ayırmak. Yeni hobiler edindim. Temizliğin ne kadar önemli olduğunu öğrendim. Sağlığımızın daha önemli olduğunu öğrendim. Teknoloji sayesinde eğitimlerden geri kalmadım. Çevreyi ne kadar kirlettiğimizi fark ettim” (KÖ, 17).

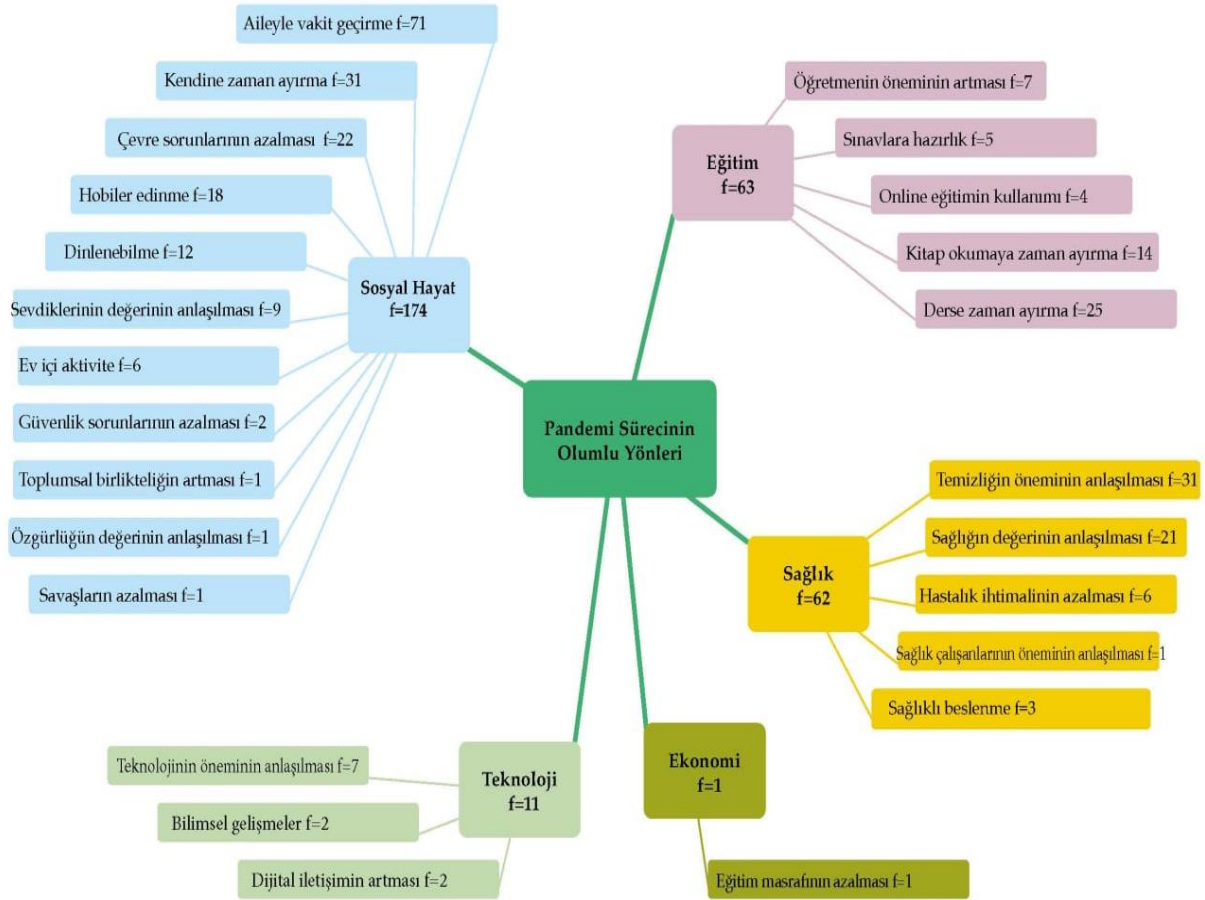
“Teknolojiyi daha iyi kavramak, okul katini veya dışarıdaki fastfood yiyeceklerden uzak kalmak, servis parası ödememek, düzenli bir şekilde el yıkama

alışkanlığı kazanmak, ailemizle daha fazla vakit geçirmek, zamanı kendimize göre yönetme fırsatı bulmak” (EÖ, 25).

“Evde ailem ile daha fazla vakit geçirdim, kimse dışarı çıkmadığı için çevre kirliliği azaldı, evde mimarlık yönümü geliştirdim, okulu ve arkadaşlarımı çok sevdiğimi anladım” (EÖ,32).

“Çekirdek aile kavramı önem kazandı, aile içi etkinlikler ve iletişim arttı, özellikle sınava hazırlanan öğrenciler için ekstra ders çalışma zamanı oluştu” (KÖ, 43).

Öğrencilerden gelen tüm zihin haritaları birleştirildiğinde pandemi sürecinin olumlu yönleri başlığı altında tek bir zihin haritası oluşturulmuş ve aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

Şekil 1. Pandemi Sürecinin Olumlu Yönleri

2. Ortaöğretim Öğrencilerinin Pandemi Sürecinin Olumsuz Yönlerine İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular

Tablo 2.

Pandemi Sürecinin Olumsuz Yönleri

Olumsuz	f
Eğitim	48
Okula gidememe	

	Uzaktan eğitimin zorluğu	25
	Konuların anlaşılammaması	12
	Ders çalışmama	11
	Ders katılımının azalması	8
	Derse uyanamama	4
	Toplam	108
Sağlık	Olumsuz Psikoloji	45
	Göz rahatsızlığı	16
	Maskenin yan etkileri	14
	Hareketsizlik	13
	Beslenme bozukluğu	6
	Teknolojinin sağlığa zararları	6
	Sağlık çalışanlarının yükünün artması	1
	Toplam	101
Sosyal hayat	Arkadaşlarla vakit geçiremememe	42
	Sevdikleriyle görüşememe	40
	Özgürlüğün kısıtlanması	35
	Sosyal etkinliğin azalması	31
	Sevdiklerini kaybetme	22
	Yalnız hissetme	4
	Hayvanların terkedilmesi	1
	Toplam	175
Teknoloji	Teknoloji bağımlılığı	30
	Sosyal Medya bağımlılığı	6
	Teknolojiye ulaşmanın zorluğu	2
	Toplam	38
Ekonomi	Ekonomik sıkıntılar	15
	İşsizliğin artması	12
	Teknolojik masrafların artması	3
	Toplam	30

Tablo 2’de yer alan pandemi sürecinin olumsuz yönlerine ilişkin görüş belirten ortaöğretim öğrencilerinin ifadeleri incelendiğinde; öğrencilerin görüşlerinin “eğitim”, “sağlık”, “sosyal hayat”, “teknoloji”, “ekonomi” temaları etrafında toplandığı söylenebilir. Eğitim teması altında görüş belirten öğrencilerin ifadelerinin “okula gidememe”de toplandığını söylenebilir. Öğrencilerden sağlık teması altında görüş belirtenlerin ifadelerinin “olumsuz psikoloji”de sıklıkla toplandığı ifade edilebilir. Sosyal hayat teması etrafında görüş belirten öğrencilerin ifadelerinin “sevdikleriyle görüşememe”de etrafında olduğunu söylemek mümkündür. Teknoloji teması etrafında görüş belirten öğrencilerin görüşlerinin “teknoloji bağımlılığı”nda etrafında toplandığını söylemek mümkündür. Ekonomi teması altında görüş belirten öğrencilerin ifadelerinin “işsizliğin artması” başlığında olduğu ifade edilebilir. Bulgular genel olarak değerlendirildiğinde ise, ortaöğretim öğrencilerinin pandemi sürecinin olumsuz etkileri hususunda görüşlerinin belirleyici tema olarak sıklıkla “eğitim” teması etrafında, “okula gidememe” ifadesi altında toplandığını söylemek mümkündür. Öğrencilerden bazılarının görüşleri şu şekildedir:

“Hayatımızda daha önce geçirmediğimiz bir süreç olduğu için toplumumuzun büyük bir kısmının ruh sağlığı zedelendi. Online eğitim başta olmak üzere daha çok teknolojik alete maruz kalmamız radyasyona maruz kalmamıza neden oldu. Uzun süre ekrana baktığımız için vücudumuz zarar görüyor” (KÖ, 36).

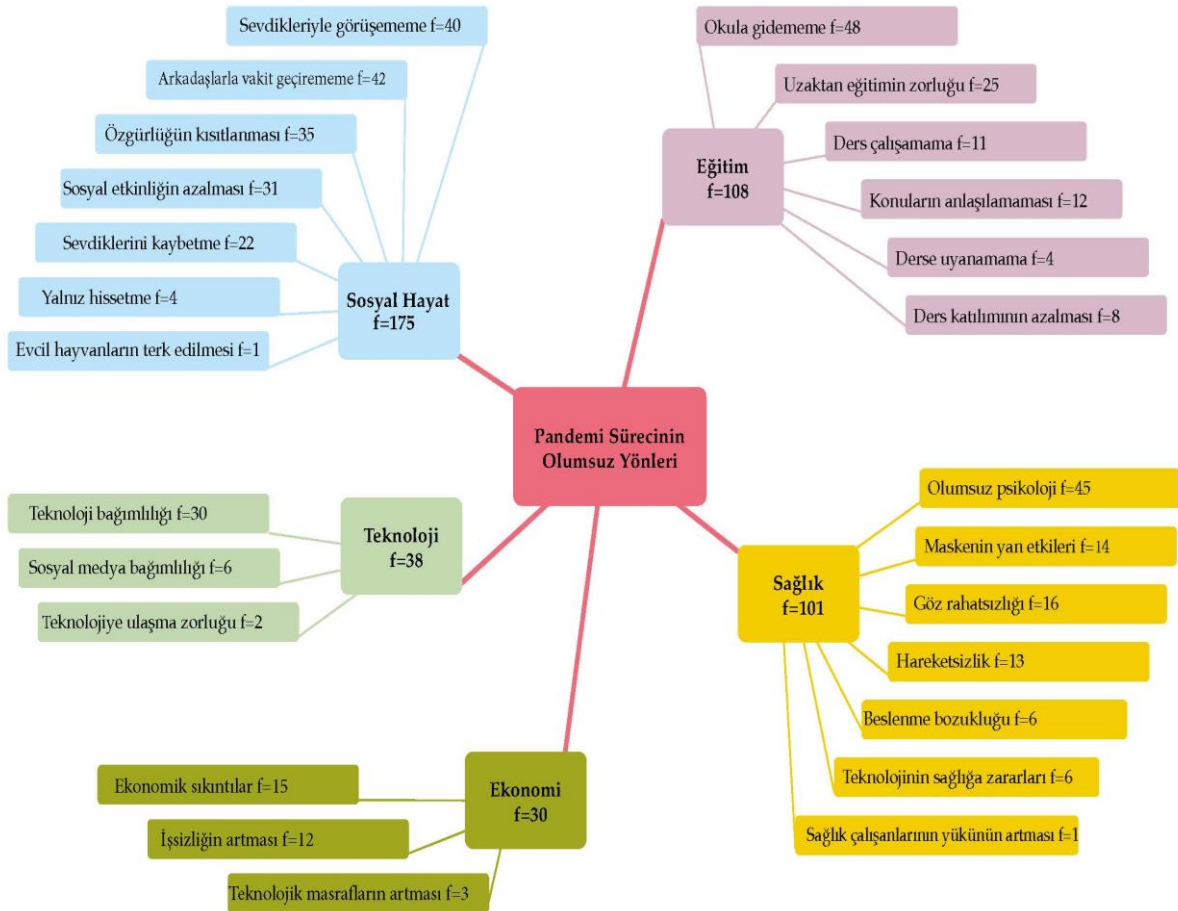
“Etkinlik süremiz azaldı okula gidemiyoruz. Arkadaşlarımızdan ayrı kaldık. Teknolojik alet kullanımımız arttı. Evden çıkamıyoruz” (KÖ,44).

“Gözlerimizde sıkıntılar oluşmaya başladı. Sürekli evde olmaktan sosyal hayatım yok oldu. Sokakta vakit geçirmeyi özledim. Elektronik ortamda dersleri anlamıyorum. Artık herkese hastaymış gibi bakıyorum” (KÖ, 56).

“Okula gidememek arkadaşlarımızdan ayrı kalmak, dışarda oyun oynamamak, derslerin online olması, internet sıkıntısı olduğunda derslere katılamamamız” (EÖ, 68).

“Okullar kapandı evden çıkamadık, evlerden çıkamadık, birbirimizden uzaklaştık, hasta olacağım korkusu geldi” (EÖ, 103).

Öğrencilerden gelen tüm zihin haritaları birleştirildiğinde pandemi sürecinin olumsuz yönleri başlığı altında tek bir zihin haritası oluşturulmuş ve aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

Şekil2.Pandemi Sürecinin Olumsuz Yönleri

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Aralık 2019'da çıkan COVID-19 salgını epidemi şeklinde başlayarak, kısa zaman içinde pandemiye dönüşmüştür. Bu hastalık etkeni, 21. yüzyılın en önemli sağlık sorunu haline gelmiştir. Sadece belirli bir kitleyi değil, toplumdaki her kesimi etkileyebilen bu hastalıkla tüm dünyada mücadele edilmekte ve buna yönelik önlemler de alınmaktadır. Alınan önlemler, karantina ve sosyal mesafe uygulamaları da pek çok kitle üzerinde olumsuz sonuçlara yol açabilmektedir.

Bu makalede, Ortaokul öğrencilerin pandemi sürecinde yaşadığı psikolojik, ekonomik, teknolojik, eğitim, sağlık ve sosyal yaşamla ilgi olumlu ve olumsuz görüşleri zihin haritaları ile dile getirilmiştir. Pandemi döneminde ortaokulda yürütülen uzaktan eğitim sürecini ele alan bu çalışmada, sürecin farklı yönleriyle ilgili veriler elde edilmiştir.

Pandemi boyunca çocukları etkileyen tek olay okulların kapanması değildir. Aynı zamanda ailelerin yaşadığı işsizlik, ekonomik belirsizlik öğrencileri derinden etkilemiştir. Pandemi sürecinde formal eğitim yaşantısındaki çocukların uzaktan eğitim yoluyla ev ortamında öğrenimlerine devam etmek durumunda kalmaları, öğrencilerde teknolojik bağımlılığın artmasına, içe kapanık bireyler olmalarına, sağlık sorunların artmasına neden olmuştur. Çocuklar, sokağa çıkma yasağı ve sosyal mesafe gibi zorlamalar neticesinde arkadaşlarından uzaklaşmış daha çok yalnızlık hissine kapılmışlardır. Ayrıca insanların evlerine kapanmaları, akrabalık ve komşuluk ilişkilerin daha da zayıflamasına ve çocukların daha geç sosyalleşmesine neden olmuştur.

Literatür taraması sonucunda yapılan çalışmalarda benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Bolen ve Spuij (2013) ve Scheeringa, Zeanah ve Cohen (2011) çalışmalarında COVID-19 pandemi sürecinde çocuklar öfke, değersizlik, korku, üzüntü, suçluluk, kaygı gibi duyguları hissedebilecekleri ve bu duyguları farklı şekillerde çevredeki bireylere yansıtabilecekleri sonucuna ulaşmıştır. Dyregrov (2008) ise çalışmasında bilişsel ve sosyal-duygusal gelişim henüz tamamlanmadığı için çocuklar yaşadığı öfkeyi ağlayarak, ebeveynlerini suçlayıp onlara küserek, vurarak, kendisini onlardan yalıtarak ya da oyuncaklarına saldırgan davranarak gösterebileceklerini belirtmişlerdir. Seçer ve Ulaş (2020)'nin çalışmasında da bu sürecin gençleri olumsuz etkilediği belirlenmiştir. Acuner ve ark. (2021) çalışmasında Pandemi döneminde uzaktan eğitimin nasıl olduğu, bunun katılımcıları nasıl etkilediği, sorulan sorularla incelendiğinde 15 kişiden 13'ü matematik ve fizik gibi bazı sayısal derslerin uzaktan eğitimle yeterince anlaşılamadığını, sözel derslerin ise evde kendileri tarafından da öğrenilebildiğini ve asıl zorlanılan kısmın sayısal dersleri anlama ve pratiğe dökme kısmında olduğunu vurgulamışlardır.

Pandemi sürecinde öğrenciler olumlu duygular da yaşamışlardır. Öğrenciler bu süreçte aileleriyle vakit geçirmişlerdir, kendilerine zaman ayırmışlardır, sağlıklarının ve öğretmenlerinin önemlerini anlamak vb. olumlu durumlar da yaşamışlardır. Acuner ve ark. (2021) çalışmasında öğrencilerin bu dönemde olumlu duygular da yaşadıkları; bu dönemde özdenetimlerinin arttığını düşünerek rahatlamış hissettikleri ve kişisel farkındalık kazanma duygularını yaşadıkları görülmüştür. Keskin ve Özer Kaya (2020) çalışmasında Web tabanlı uzaktan eğitimin, öğrencilerin bilgiyi kendi hızlarında öğrenmelerine ve belirtilen zamanda bilgiyi almalarına olanak sağlaması açısından avantajlı olduğunu belirtmiştir.

Bu zorlu sürecin ardından çocuklarımızın bilişsel, duyuşsal ve psikolojik eksikliklerini giderme konusunda hepimize ayrı ayrı görevler düşmektedir. Öncelikle aile üyeleri çocukların Pandemi ile birlikte kaybettikleri güvenlik duygularını tekrar oluşturmalarıdır.

Çocukların hayatlarında ilk öğrenmelerini gerçekleştirdikleri ve toplumun en küçük birimi ailedir. Çocukların davranışlarını taklit ettikleri ve rol model aldıkları aile bireylerinin COVID-19 pandemi sürecindeki tepkileri çocuklar için oldukça önemlidir. Çocuklar bilişsel gelişimleri gereği COVID-19 pandemi sürecini kendi başlarına anlamlandıramayacakları için en yakınlarındaki güvendikleri aile üyelerini taklit ederek sürece uyum sağlamaya çalışacaklardır (Pearlman, Schwalbe ve Cloitre, 2010). Pandemi sürecinde çocuklara doğrudan ve hızlı bir şekilde ulaşabilecek, çocukların tepkilerini yakından gözlemleyebilecek ve çocuklara ilk desteği sunabilecek kişiler aile üyeleridir. Bu nedenle aile üyelerine COVID-19 pandemi sürecinde neler yapabileceklerine dair birçok öneri şu başlıklarda toplanabilir: Güvenlik duygusu oluşturma, bir arada olma/zaman geçirme, bilgilendirme, paylaşımı destekleme, ikincil travmayı önleme, günlük rutin oluşturma, esnek olma ve kabul edici davranma. (Dünya Sağlık Örgütü, 2020; Travmatik Stres Bozukluğu Merkezi, 2020, Türkiye Psikiyatri Derneği, 2020; UNICEF, 2020a; 2020b; 2020c; 2020d). Kısacası aileler, çocuklarla kaliteli zaman geçirmeli, kaygı duymalarına neden olan bilgileri düzeltmelidirler. Ayrıca aileler, çocukları Pandemi ile ilgili gereğinden fazla işitsel ve görsel uyarandan uzaklaştırmalı, Pandemi öncesi günlük rutine tekrar döndürmelidirler.

Ailelerden sonra öğretmenlerde çocukların karşılaştıkları bu zorlu yaşam olayıyla baş edebilmelerinde önemli bir rol oynamaktadırlar. Bu bağlamda öğretmenler, çocukların Pandemi ile ilgili duygu ve düşüncelerini paylaşabilecekleri, işlevsel olmayan düşüncelerini fark edebilecekleri, Pandemi ile ilgili bilmediklerini öğrenebileceği ders içi ve ders dışı etkinlikler düzenleyebilirler. Bu noktada öğretmenler çocuğun tüm zamanını beraber geçirdiği aile üyeleriyle ve varsa çocuğun psikolojik destek aldığı ruh sağlığı çalışanlarıyla iş birliği halinde çalışmalıdır.

Pandemi sürecinde ve sonrasında bazı çocuklar diğer çocuklara oranla daha fazla desteğe ihtiyaç duymakta veya bu dönemde destek alamadığı için diğer dönemlerde psikolojik desteğe ihtiyaç duyabilecektir. Bu nedenle ruh sağlığı çalışanları çocuğu tanımaya, kaynaklarını ve ihtiyaçlarını belirlemeye, çocukla güven ilişkisi kurmaya, bireysel, çevresel, manevi faktörleri dikkate alarak çocuğu bilgilendirmeye, çocuğu etkin dinleyerek paylaşım yapmalarını teşvik etmeye, sosyal destek kaynaklarını güçlendirmeye, işlevsel başa çıkma ve problem çözme becerilerini kazandırmaya dikkat edebilirler.

KAYNAKÇA

Acuner, D., Şekerci, N., Paçacı, Z. N., Paçacı, F. Ş., & Ceyhan, A. (2021). Covid-19 Pandemisinin Üniversiteye Giriş Sınavına Hazırlanan Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Psikolojik, Sosyal ve Eğitim Durumlarına Etkisinin İncelenmesi. *Pearson Journal Of Social Sciences & Humanities*,6(15), 183-197.

Akhan, E. & Kaymak, B. (2020). Mezuniyetin son adımında ortak kaygı: Pandemi Gerçeği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (110), 95-108. <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.46913>

Anadolu Ajansı. (2020). Milli Eğitim Bakanı Selçuk: Uzaktan eğitime 31 Mayıs'a kadar devam edilecek. <https://www.aa.com.tr/tr/egitim/milli-egitim-bakani-selcuk-uzaktan-egitime31-mayisa-kadar-devam-edilecek/1822357> adresinden 18.07.2021 tarihinde erişilmiştir.

- Bayrak, M., Aydemir, M. & Karaman, S. (2017). Uzaktan eğitim öğrencilerinin öğrenme stilleri ve doyum düzeylerinin incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 46(1), 231-263. <https://doi.org/10.14812/cuefd.310022>.
- Boelen, P. A., & Spuij, M. (2013). Symptoms of post-traumatic stress disorder in bereaved children and adolescents: Factorstructure and correlates. *Journal Of Abnormal Child Psychology*, 41(7), 1097-1108. <https://doi.org/10.1007/s10802-013-9748-6>
- Buzan, T. (2002). *How to mind map*. London: Thorsons
- Çaykuş, E. & Çaykuş, T. (2020). Covid-19 pandemi sürecinde çocukların psikolojik dayanıklılığını güçlendirme yolları: Ailelere, öğretmenlere ve ruh sağlığı uzmanlarına öneriler. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, (5), 95-113.
- Dyregrov, A. (2008). *Grief in children: A handbook for adults second edition*. Jessica Kingsley Publishers.
- Ede, Ç. (2012). *Zihin haritalama tekniğinin öğrencilerin Türkçe okuma metinlerini anlama, başarı ve öğrenmelerinin kalıcılığına etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Ersoy, F. A. (2016). Dördüncü sınıf öğrencilerinin hoşgörü algısı ve deneyimleri: Bir fenomenolojik araştırma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 454-473. <https://doi.org/10.17860/efd.31740>
- Fidalgo, P., Thormann, J., Kulyk, O., & Lencastre, J.A., (2020). Students' perceptions on distance education: A multinational study. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 17, 1-18. <https://doi.org/10.1186/s41239-020-00194-2>
- Keskin, M., & Özer Kaya, D. (2020). COVID-19 sürecinde öğrencilerin web tabanlı uzaktan eğitime yönelik geri bildirimlerinin değerlendirilmesi. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(2), 59-67.
- Lieberman, A. F., Chu, A., Van Horn, P., & Harris, W. W. (2011). Trauma in early childhood: Empirical evidence and clinical implications. *Development and Psychopathology*, (23), 397-410. <https://doi.org/10.1017/S0954579411000137>
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: desen ve uygulama için bir rehber*. S. Turan (Çev.) Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Mueller, A., Johnston M. & Bligh, D. (2002). Joining mind mapping and care planning to enhance student critical thinking and achieve holistic nursing care. *Nursing Diagnosis*, 13(1), 24-27.
- Pearlman, M. Y., Schwalbe, K. D. A., & Cloitre, M. (2010). *Grief in childhood: Fundamentals of treatment in clinical practice*. American Psychological Association.
- Scheeringa, M. S., Zeanah, C. H., & Cohen, J. A. (2011). PTSD in children and adolescents: Toward an empirically based algorithm. *Depression and anxiety*, 28(9), 770-782.
- Seçer, İ., & Ulaş, S. (2020). An investigation of the effect of covid-19 on ocd in youth in the context of emotional reactivity, experiential avoidance, depression and anxiety. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 1-14.

- Travmatik Stres Bozukluğu Merkezi (2020). Helping homebound children during the COVID-19 Outbreak.
- Türkiye Psikiyatri Derneği (2020). *Covid-19 ve Çocuklar*.
<https://www.psikiyatri.org.tr/uploadFiles/2420201236-cocuklarCOVID.pdf>
adresinden 24.08.2021 tarihinde erişilmiştir.
- UNICEF (2020a). *COVID-19 Ebeveyni Olmak, COVID-19 Hakkında Konuşmak*. https://868b1700-4f92-4143-a9e1-4d615770397f.filesusr.com/ugd/d13cc0_2da2137f5a394f77a9686aa13be024b7.pdf
adresinden 17.08.2021 tarihinde erişilmiştir.
- UNICEF (2020b). *COVID-19 Ebeveyni Olmak, Sakin Olun ve Stresle Başa Çıkın*. https://868b1700-4f92-4143-a9e14d615770397f.filesusr.com/ugd/d13cc0_dc15c5cb09534f5c856329b2473b7ffd.pdf
adresinden 03.09.2021 tarihinde erişilmiştir.
- UNICEF (2020c). *COVID-19 Ebeveyni Olmak, Bire-Bir Zaman Geçirin*. https://868b1700-4f924143a9e14d615770397f.filesusr.com/ugd/d13cc0_08be4701d38f4e96a2d2a46ed6933f0c.pdf
adresinden 10.07.2021 tarihinde erişilmiştir.
- UNESCO (2020). *COVID-19: Educational disruption and response*.
<https://en.unesco.org/covid19/educationresponse> adresinden 26.07.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Uşun, S. (2006). *Uzaktan eğitim*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Valentine, D. (2002). Distance learning: promises, problems, and possibilities. *Online Journal of Distance Learning Administration*,5(3), 1-11.
- Wickramasinghe, A., Widanapathirana, N., Kuruppu, O., & Liyanage, I. (2008). Effectiveness of mind maps as a learning tool for medical students. *South East Asian Journal of Medical Education*, 1(1), 30-32.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (6. baskı) Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- YÖK. (2020). *Basın açıklaması*.
<https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/YKS%20Ertelenmesi%20Bas%C4%B1n%20A%C3%A7%C4%B1klamas%C4%B1.aspx> adresinden 20.07.2021 tarihinde erişilmiştir.

EKLER

Ek 1: Zihin Haritası Örnekleri

Adı: Yağmur
Sınıf: 7-B

Pandemi Süreci

Olumlu Yanları	Olumsuz Yanları
1-Namaz kılmaya başladım	1-Okula gidemiyoruz.
2-Ders öğrenmek için zaman kalıyor.	2-Evde dura dura baem ağrıdı, bugün basım dendi ve geçlerim kesildi kemepeye dretim önceki ekrana bakmaktan
	3-Ekrana baka baka geçlerim bozulacak
	4-Maske takmaktan bıktım
	5-Nefes almakta zorlanıyorum çünkü makeden dolayı
	6-Derslerin dersi mi yüksek mi oluyamıyorum
	7-Konuların bazılarını anlamıyorum
	8-Toprak bile görüyoruz artık.
	9-Çanlı derslere kalkamıyorum. Okula giderken yine uykumuz geliyor

Adı: Ayşenur
Sınıf: 8/B

PANDEMI SÜRECİ

OLUMLU YANLARI	OLUSMUZ YANLARI
1) Genellikle birak zamanı evde geçirmeye için ders almaya daha fazla vakit oluyor	1) Okula gidemediğimiz için arkadaşlarımızla yala denemek kadar az vakit geçiriyoruz
2) Ailemle daha fazla zaman geçiriyoruz	2) Online Eğitim sebebiyle çok fazla ekran başında oluyoruz buna bazı gte problemleri doğurabiliyor
3) Gün içinde çok fazla boş zamanımız olduğu için evde sürekli oturamıyoruz etkinlikleri yapma zamanı buluyoruz	3) Akademiğimizde ve sevdiğimiz insanlarlapremiso meslekler yapmak zorunda kaldık
	4) Dışarıya rahatlık ve özgür bir şekilde çıkamadığımız için bazı insanlar bu durumdaki psikolojik olarak fazla etkileniyor

SELMA
Sınıf: 5/A

PANDEMI SÜRECİ

Olumlu Yanları	Olumsuz Yanları
1. KESKE OLSA!	1. 3 milyardan fazla insanın 2. ölmesi
2.	2. OKULU ÖZLEDİM! 😞
3.	4. SIKILDIM!
4. y 😊 K!	5. OKULRIV KAPANMASI!
5.	

Adı: Ayten Esin
Sınıf: 6-A

PANDEMI SÜRECİ

Olumlu Yanları	Olumsuz Yanları
1- Ailemle daha sık vakit geçirebiliyoruz.	1- Artan teknoloji kullanımı.
2- İnterim teknolojisine ile artan etkileşim.	2- Sosyal medyada insanların olumsuz etkileşimi.
3- Yeni bilgiler edinmek.	3- İnsanların hareketliliği.
4- Bilim alanındaki köklü değişimler.	4- Dünya ekonomisindeki düşüş.
5- Kaliteli zaman geçirme.	5- Özgürlük ve mahremiyetin kaybolması.

